

УДК 338.43

<https://doi.org/10.31713/ve1202422>

JEL: O13, Q10, Q13

Олійник О. О. [1; ORCID ID: 0000-0002-3941-2286],

к.е.н., доцент,

Малашинська Ю. В. [1; ORCID ID: 0009-0008-6708-9544],

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

АНАЛІТИКА ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

В науковій статті проаналізовано діяльність сільськогосподарських підприємств в Україні в умовах повномасштабної війни. Визначено, що з початком повномасштабного вторгнення кількість суб'єктів господарювання за видом економічної діяльності 01 «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ним послуг» суттєво зменшилась. Оцінено вплив війни на фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств. З метою деталізації взаємозв'язку між обсягом реалізованої продукції (товарів, послуг) та капітальними інвестиціями розроблено економіко-математичну модель: $y=9936, 1x-3681773,27$.

Ключові слова: сільське господарство; підприємство; суб'єкти господарювання; капітальні інвестиції; прибуток; збиток; обсяг реалізованої продукції; війна.

Постановка проблеми. Аграрний сектор України стикається з серйозними труднощами у зв'язку із воєнними діями на території України. Вплив війни на сільське господарство після року повномасштабного вторгнення Росії на територію України є величезним. Прямі збитки становлять 8,7 мільярда доларів США станом на квітень 2023 року, що на 2,1 мільярда доларів США більше, чим в листопаді 2022 року. Непрямі збитки, включаючи зниження виробництва сільськогосподарських культур і худоби, а також збої в логістиці та зростання витрат на виробництво продукції становлять додаткові 31,5 мільярда доларів США [1]. Значна частина посівних площ наразі замінована або стала непридатною для використання через наслідки масових бомбардувань. Доступ до деяких земельних ділянок обмежений через бойові дії. При цьому ворог свідомо знищує зерносховища та сільськогосподарську техніку. Усі ці фактори безпосередньо впливають на діяльність та перспективи розвитку сільського господарства в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Суттєвий негативний вплив війни на сільське господарство в Україні призводить до зростання інтересу вчених до цієї царини наукових досліджень. В. Адамик, С. Дідур, М. Ігнатко, А. Кривенко, В. Мещеряков, І. Міняйленко, М. Негрей, В. Очеретяний, Х. Патицька, В. Ситник, О. Хаєцька та багато інших науковців досліджують проблеми та перспективи розвитку сільського господарства, забезпечення продовольчої безпеки, роль сільського господарства у відновленні економіки України тощо. Однак, повномасштабна війна в Україні призводить до збільшення прямих та опосередкованих втрат для суб'єктів господарювання в сфері сільського господарства, підвищуючи збитковість діяльності внаслідок загрозливих внутрішніх та зовнішніх ризиків. За таких умов аналітичне дослідження діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні є актуальним науковим завданням.

Метою роботи є аналітика діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні в умовах повномасштабної війни.

Виклад основного матеріалу. Вплив війни на сільське господарство має надзвичайно важливий характер та призводить до серйозних наслідків як для України, так і для світового аграрного ринку. Так, з початком повномасштабного вторгнення кількість суб'єктів господарювання за видом економічної діяльності 01 «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ним послуг» суттєво зменшилась: з 64960 одиниць в 2021 році до 48378 одиниць в 2022 році (таблиця).

Таблиця

Кількість діючих суб'єктів господарювання за видом економічної діяльності 01 «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ним послуг» у 2010–2022 роках

Роки	Кількість діючих суб'єктів господарювання		
	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць	у % до загального показника суб'єктів господарювання
2010	72697	23637	32,5
2011	56197	16246	28,9
2012	62878	16955	27,0
2013	65238	17412	26,7
2014	67967	23787	35,0
2015	70721	25824	36,5
2016	66837	23478	35,1
2017	69536	21225	30,5

продовження таблиці

2018	69596	20943	30,1
2019	68675	20350	29,6
2020	67121	19369	28,9
2021	64960	18890	29,1
2022	48378	16638	34,4

Джерело: складено за даними [2]

У структурі суб'єктів господарювання збільшилась питома вага фізичних осіб-підприємців з 29,1% в 2021 році до 34,4% в 2022 році. Однак і для них надзвичайно відчутним став вплив війни:

➤ загальна сума збитків і втрат для сільськогосподарських підприємств, які обробляють до 250 гектарів, оцінюється в 3,85 млрд доларів США в секторах рослинництва і тваринництва;

➤ майже 90% малих виробників продукції рослинництва повідомили про зниження доходів, причому понад 70% з них зафіксували значне або різке зниження – понад 25%;

➤ дрібні виробники продукції тваринництва постраждали меншою мірою, проте понад 60% повідомили про зниження доходів, а 46% – про значне або різке зниження;

➤ дрібні фермери збільшили свої борги порівняно з аналогічним періодом до війни з 6% у 2021 році до 9% у 2022 році;

➤ порушення ланцюжка створення доданої вартості в агропродовольчому секторі також вплинули на виробництво: в середньому 9% респондентів повідомили, що торговельні посередники зупинили свою діяльність або не змогли закупити більшу кількість сільськогосподарської продукції [3].

Оцінюючи вплив війни на фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств варто найперше зауважити зростання майже вдвічі частки збиткових підприємств – до 21,5% в 2022 році (рис. 1).

Рис. 1. Фінансові результати діяльності підприємств за видом економічної діяльності 01 «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ним послуг»

Джерело: складено за даними [4; 5]

Обсяг чистого прибутку зменшився в 2022 році відносно 2021 року на 152783448,6 тис. грн, або на 64,3%. Таке суттєве скорочення здійснює негативний вплив не тільки на галузь сільського господарства, а й на економіку загалом, адже агропромислова галузь є однією з ключових для національної економіки України. До початку повномасштабної війни щорічне зростання галузі становило 5–6%, частка сільськогосподарського виробництва у ВВП становила 10%, а разом із переробкою сільськогосподарської продукції – 16% [6].

Разом з погіршенням фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств зменшується обсяг капітальних інвестицій. Так, за даними Державної служби статистики України, капітальні інвестиції за видом економічної діяльності 01 «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ним послуг» зменшились на 18380,6 млн грн, або на 27% [7]. Це ще один негативний наслідок повномасштабної війни в Україні, адже капітальні інвестиції є важливим чинником зростання обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за цим видом економічної діяльності – коефіцієнт кореляції між цими показниками становить 0,881 (рис. 2).

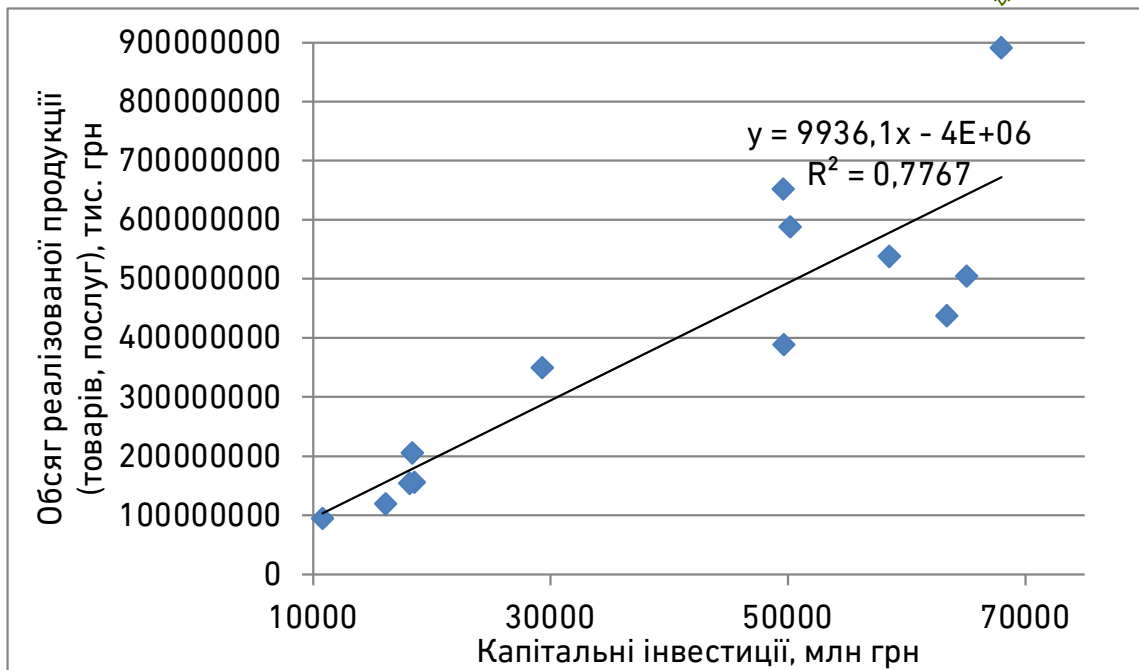

Рис. 2. Залежність обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) від капітальних інвестицій для виду економічної діяльності 01 «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ним послуг» в 2010–2022 рр.

Джерело: розраховано авторами за даними [7; 8]

Значення коефіцієнта детермінації $R^2=0,7767$ демонструє, що обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) на 77,67% пояснюється обсягом капітальних інвестицій. Залежність між досліджуваними показниками за цим видом економічної діяльності є тісною і прямою, оскільки коефіцієнт кореляції Пірсона $r_{xy}=0,881$, тобто чим більше капітальних інвестицій вкладається в розвиток суб'єктів господарювання в галузі сільського господарства, тим більшим є обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг). Для перевірки статистичної значимості розрахованого коефіцієнту кореляції авторами було використано формулу t-тесту:

$$t = r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}}, \quad (1)$$

де r – значення коефіцієнта кореляції; n – загальна кількість спостережень.

Отже, отриманий коефіцієнт парної кореляції є статистично значимим, оскільки розрахункове значення критерію Стюдента 6,176 більше за критичне 2,201.

З метою деталізації взаємозв'язку між обсягом реалізованої продукції (товарів, послуг) та капітальними інвестиціями автори розробили економіко-математичну модель з використанням функції

«Регресія» в програмному забезпеченні Excel (рис. 2). Економіко-математична модель має вигляд $y=9936,1x-3681773,27$. Для перевірки її статистичної значимості було використано критерій Фішера. В результаті перевірки підтверджено статистичну значимість цієї моделі: розрахункове значення критерію Фішера 38,26 більше за критичне 4,84.

Висновки. Таким чином, з огляду на колосальні збитки та втрати, життєво важливо продовжувати фінансову підтримку сільського господарства України, щоб воно працювало хоча б на довоєнному рівні. Адже саме фінансові чинники залишаються визначальними для розвитку сільського господарства. Так, ключовими факторами впливу на сільське господарство України у 2023–2024 роках будуть динаміка цін на експортних ринках, можливість експорту через Чорне море та/або ЄС, вплив погоди на врожайність, витрати на логістику, доступ до фінансування (наявність доступних кредитів), ціни на енергетичні ресурси та їхня доступність, а також динаміка обмінного курсу гривні [9]. Відтак для відновлення України необхідно спрямувати інвестиції в діяльність стійких підприємств та розвиток інфраструктури; заохочувати збільшення обсягів експорту; поглиблювати включення у ланцюжки доданої вартості в агробізнесі; вирощувати екологічно чисту продукцію; впроваджувати стартапи в сільське господарство тощо.

1. Agricultural War Damages, Losses, and Needs. Review. 2023. Issue 3 April 24. Kyiv School of Economics Center for Food and Land Use Research (KSE Agrocenter). URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/05/RDNA2.pdf> (дата звернення: 21.12.2023).
2. Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2010–2022 роках. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.12.2023).
3. Україна: ФАО оцінює вплив війни на діяльність малих фермерів. Організація об'єднаних націй. Україна. URL: <https://cutt.ly/ewH7LkmX> (дата звернення: 21.12.2023).
4. Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2010–2022 роки. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.12.2023).
5. Фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2010–2022 роки. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.12.2023).
6. Вплив війни на стан аграрної галузі в Україні. Aktion Deutschland Hilft. URL: <https://economics.org.ua/images/Analitika-agro-sector2023.pdf> (дата звернення: 21.12.2023).
7. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2010–2022 роки. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.12.2023).
8. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2010–2022 роках. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата

звернення: 21.12.2023). **9.** Мінагрополітики за підтримки Світового банку започатковує періодичне дослідження впливу війни на прибутковість сільськогосподарського виробництва в Україні. *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. URL: <https://minagro.gov.ua/news/minagropolitiki-za-pidtrimki-svitovogo-banku-zapochatkovuye-periodichne-doslidzhennya-vplyvu-vijni-na-pributkovist-silskogospodarskogo-virobnictva-v-ukrayini> (дата звернення: 21.12.2023).

REFERENCES:

1. Agricultural War Damages, Losses, and Needs. Review. 2023. Issue 3 April 24. Kyiv School of Economics Center for Food and Land Use Research (KSE Agrocenter). URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/05/RDNA2.pdf> (дата звернення: 21.12.2023).
 2. Kilkist diiuchykh subiektiv hospodariuvannia za vydamy ekonomichnoi diialnosti u 2010–2022 rokakh. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.12.2023).
 3. Ukraina: FAO otsiniuie vplyv viiny na diialnist malykh fermeriv. *Orhanizatsiia obiednanykh natsii. Ukraina*. URL: <https://cutt.ly/ewH7LKmX> (дата звернення: 21.12.2023).
 4. Chystyi prybutok (zbytok) pidpryiemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpryiemstva za 2010–2022 roky. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.12.2023).
 5. Finansovi rezultaty do opodatkuvannia pidpryiemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpryiemstva za 2010–2022 roky. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.12.2023).
 6. Vplyv viiny na stan ahrarnoi haluzi v Ukraini. *Aktion Deutschland Hilft*. URL: <https://economics.org.ua/images/Analitika-agro-sector2023.pdf> (дата звернення: 21.12.2023).
 7. Kapitalni investytsii za vydamy ekonomichnoi diialnosti za 2010–2022 roky. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.12.2023).
 8. Obsiah realizovanoi produktsii (tovariv, posluh) pidpryiemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpryiemstva u 2010–2022 rokakh. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.12.2023).
 9. Minahropolityky za pidtrymky Svitovoho banku zapochatkovuie periodychne doslidzhennia vplyvu viiny na prybutkovist silskogospodarskoho vyrobnytstva v Ukraini. *Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy*. URL: <https://minagro.gov.ua/news/minagropolitiki-za-pidtrimki-svitovogo-banku-zapochatkovuye-periodichne-doslidzhennya-vplyvu-vijni-na-pributkovist-silskogospodarskogo-virobnictva-v-ukrayini> (дата звернення: 21.12.2023).
-

Oliinyk O. O. [1; ORCID ID: 0000-0002-3941-2286],
Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,
Malashynska Yu. V. [1; ORCID ID: 0009-0008-6708-9544],
Senior Student

¹National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

ANALYSIS OF THE ACTIVITIES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF FULL-SCALE WAR IN UKRAINE

The scientific article analyzes the activities of agricultural enterprises in Ukraine in the conditions of a full-scale war. It was determined that with the beginning of the full-scale invasion, the number of economic entities under the type of economic activity 01 «Agriculture, hunting and the provision of related services» significantly decreased: from 64,960 units in 2021 to 48,378 units in 2022. At the same time, the share of individual entrepreneurs in the structure of economic entities increased from 29.1% in 2021 to 34.4% in 2022. The impact of the war on the financial results of agricultural enterprises was assessed by type of economic activity 01 «Agriculture, hunting and the provision of related services». The share of loss-making enterprises almost doubled to 21.5% in 2022. The amount of net profit decreased in 2022 compared to 2021 by UAH 15,278,3448.6 thousand or by 64.3%. Together with the deterioration of the financial results of agricultural enterprises, the volume of capital investments decreases. According to the State Statistics Service of Ukraine, capital investments by type of economic activity 01 «Agriculture, hunting and related services» decreased by UAH 18,380.6 million or by 27%. The value of the coefficient of determination $R^2=0.7767$ shows that 77.67% of the volume of realized products (goods, services) is explained by the volume of capital investments. The relationship between the investigated indicators for this type of economic activity is close and direct, since the Pearson correlation coefficient $r_{xy}=0.881$, that is, the more capital investment is invested in the development of economic entities in the field of agriculture, the greater the volume of sold products (goods, services). In order to detail the relationship between the volume of sold products (goods, services) and capital investments, an economic-mathematical model was developed using the «Regression» function in the Excel software. The economic-mathematical model has the form $y=9936.1x-3681773.27$. Fisher's test was used to check its statistical significance.

Keywords: agriculture; enterprise; business entities; capital investment; profit; loss; volume of sales; war.

Отримано: 05 січня 2024 року
Прорецензовано: 10 січня 2024 року
Прийнято до друку: 29 березня 2024 року